

Презвитер Вељко Васиљев

О СВЕНОЋНОМ БДЕНИЈУ

На свом путу од Вирсавеје ка Харану, старозаветни патријарх Јаков заноћи у Ветиљу, као што нам је познато из Књиге постања. Те ноћи он „усни, као лестве које стајаху на земљи, а врхом дотицаху небо и, гле, анђели Божји по њима се пењаху и силажаху. Господ бејаше на врху и рече: *Ја сам Господ, Бој швоја оца Авраама и Бој Исаков*” (ІМојс. 28, 12–13). Уставши од сна, Јаков схвата да је то кућа Божја и врата небеска (ІМојс. 28, 17). У лествама које је у сну видео свети патријарх Јаков Предање наше Цркве препознаје праобраз (праслику) Пресвете Богородице, која је, рађајући Самога Оваплоћенога Бога Логоса, спојила небо и земљу и преко које је Бог сишао на земљу како би човека узвео на небо.

У исто време, можемо рећи да су ове лестве праобраз светих богослужења, јер она имају за циљ да непрестаном славословљењу Бога блажених анђелских редова на небу присаједине словесна бића на земљи, која имају „жељу да учествују у њиховом хору у хармоничном славословљу, *на земљи као и на*

небу" (Јован Фундулис, *Словесно бојослужење*, Каленић, Крагујевац 2014, стр. 252). Праотац Јаков је поменуто Божје откривење, као и друга богојављења, доживео управо током ноћи. Штавише, његов сусрет са Богом „лицем у лице" (ІМојс. 32, 30), када је добио име *Израиљ*, збио се после целоноћне борбе, која је трајала до сванућа (ІМојс. 32, 24).

Из наведених примера можемо закључити како је период ноћи благословен за молитву. Томе нас учи и свети пророк и цар Давид на много места у својим псалмима, саветујући нас: „У ноћима уздигните руке своје ка Светињи и благословите Господа" (Пс. 133, 2).

Излазак Израиља из Египта такође почиње ноћу (ІІМојс. 12, 29), а „Господ је дању ишао пред њима у стубу од облака да би им показивао пут, а ноћу у стубу од огња да би им га осветљавао, тако да су путовали и дању и ноћу. Није се уклањао испред народа стуб од облака дању, ни стуб од огња ноћу (ІІМојс. 13, 21–22). Чињеница да је мудрацима од Истока на сличан начин звезда показивала пут ка новорођеном Спаситељу (Мат. 2, 2) наводи нас на закључак да се њихово путовање ради богопоклоњења дешава ноћу, баш као што и пастири, којима анђели саопштавају *радосћ велику* о Рођењу Исуса Христа, чувају „стражу ноћу код стада својих" (Лук. 2, 8).

На више места у светом Јеванђељу читамо о томе како се Господ Христос ноћу моли Оцу Своме и Оцу нашем. После једне ноћне молитве, Господ хода по води, а потом Га ученици Његови препознају као Сина Божјег (Мат. 14, 33). На другом месту читамо како Христос „проводи сву ноћ у молитви" пре него

што одабира Своје ученике и апостоле (Лук. 6, 12). И, напоследку, пред Своје страдање, Господ ноћ проводи у молитви у Гетсиманији, позивајући одабране ученике да се моле са Њим и прекоревајући их: „Зар не могосте један час пробдети са Мном?“ (Мат. 26, 40).

Имајући све наведено у виду, нимало не чуди чињеница да су хришћани од најранијих времена волели и желели да, поред дневних молитава, и ноћ проведу у молитви, било личној било заједничкој у виду свеноћног бденија. Ту жељу хришћана да се моле без престанка (1 Сол. 5, 17) и да на свему благодаре на најпотпунији начин спроводе у дело монаси Свете Горе Атонске, који прихватају бденија као један од битнијих сегмената свога живота. Они свеноћним бденијем украшавају и прослављају сваки празник, испуњавајући и одредбе Типика, који празнике дели на мале, средње и велике, док за велике и поједине средње празнике прописује вршење ове службе.

По својој структури, свеноћно бденије обједињује све службе дневног круга. Почиње вечерњим богослужењем, на које се надовезује јутрење и води нас ка светој Литургији. Читаво бденије је за нас једна велика припрема да снажније доживимо свету Евхаристију. У вези са свеноћним бденијем значајне су речи блаженопочившег старца Емилијана Симонопетрита:

„Да би неко заиста имао снажан доживљај богослужења, богослужењу треба да претходи једна снажна ноћ. Човек који сву ноћ преспава не може ићи да свим својим бићем прославља Бога. Чак и ако успе у томе,

то ће бити безбојно, слабо! Црква ће се сабрати, Христос ће сићи, биће послана свештена благодат, али ти ћеш отићи наг, какав си и ушао. Јер, у крчагу можда има много вина, али ћеш ти узети онолико колико стаје у твоју чашу. Ако је мала, узећеш мало. Ако је велика, узећеш много. Ако не стаје ништа, јер је пуна других ствари, уопште нећеш захватити од вина које весели срце (Пс. 103, 15)" (Архимандрит Емилијан, *Бојослужење – ишчекивање и виђење Боја*, Манастир Жича – Краљево 2023, стр. 105).

Свеноћно бденије се може служити и у парохијским храмовима, наравно не толико често као у једном манастиру и можда не толиког трајања, али оно јесте својеврстан подстрек духовном буђењу једне парохијске заједнице. Знаменити професори богословља и учитељи побожности, попут блажене успомене професора Јована Фундулиса, виде бденија као решење проблема данашњице – како да празници који падају у радне дане не буду само „празници пензионера и незапослених”. „Уз мало труда, запослени могу да одговоре својим верским и професионалним дужностима када им се са расуђивањем остави време неопходно за одмор" (Јован Фундулис, *Лишурџика 1. Увод у свешто бојослужење*, Епархија жичка, Краљево 2004, стр. 149).

У Солуну се служи много таквих бденија у току године, али увек у другом храму. Међутим, мало је познато да је у старини и у нашем народу била позната оваква врста молитвеног подвига. Знаменити новосадски свештеник и градоначелник Алимпије Поповић сведочи о овоме у својим *Успоменама*. При-

сећајући се почетака своје свештеничке службе у Пакрацу, где је службовао пред Први светски рат, он дословце овако пише:

„Од старина је остао обичај (повод је била колера која је страшно косила, па је после службе у поноћ наводно престала о Малој Госпојини) да се, шест дана до Госпојине, сваке ноћи у поноћ обавља бденије са Литургијом, те смо редовно у поноћ одлазили (...). На те поноћне службе долазио је приличан број старијих жена, а понешто и људи, са запаљеним свећицама у руци, тако да је тај поход био пун мистике” (*Успомене и рође Алимџија Појовића, пароха новосадског, Прометеј, Нови Сад 2017, стр. 149*).

Видимо, дакле, да је и наш народ познавао свеноћна бденија, било као молитвени вапај пред Господом, било, као у овом случају, као знак благодарности за избављење од неке невоље.

Древна пракса свеноћних бденија је данас најразвијенија у Грчкој Цркви, али није заступљена једино у њој него је – негде више, негде мање – присутна у већини помесних Православних Цркава. У нашој помесној Цркви никад није била сасвим заборављена, али је увелико била атрофирала под неповољним утицајима и још неповољнијим историјским околностима. У наше време је, благодаћу Божјом, спонтано обновљена, те се свеноћна бденија служе не само у појединим већим манастирима (у нашој Епархији у манастиру Ковиљу, на пример) већ и у парохијским храмовима у Београду, Новом Саду, Суботици, Палићу, Нишу, Крушевцу и другим градовима, као и мањим местима.

Остаје још да кажемо неку реч о духовној користи коју задобијају они који се одлучују за овакав подвиг и бденијску прославу празника. Већ смо поменули како је ноћ погоднија за молитву јер нас разне бригае не ометају у молитви и не одвлаче нашу пажњу. Томе додатно доприноси и то што нема толико светлости у току ноћи, те је лакше да и ми пажњу усмеримо према ономе што нам сâмо богослужење својим поретком истиче и на шта нам указује. Непрестано тињање кандилâ пред ликовима Спаситеља и Пресвете Богородице на иконостасу подсећа нас да смо се ради Господа сабрали и да молитву не смемо да запостављамо. Када наступи битнији део богослужења, пале се кандила и свеће и на другим местима у храму, упозоравајући нас на већу будност и пажњу. Читавим током свеноћно бденије има своју динамику којом нам помаже да богослужење снажније доживимо.

Искуство Цркве, с правом названо Свето Предање, јесте оно што је за нас православне најбољи светионик који нам показује да ли идемо добрим путем. У своме богатоме искуству Црква чува беседе једног светог Оца који се у 4. веку родио у нашим крајевима. Реч је о светом Никити Ремезијанском, великом пастиру и мисионару свога времена. Од њега имамо сачуване две беседе у којима својој пастви, на брижан и сликовит начин, говори о свеноћном бденију. Он их овако поучава:

„Знамо да многи људи одвајају део ноћи за некакав посличак како би удовољили својим старијима, посебно како би за себе извукли неку корист. И то сма-

трају за добит, радосни што могу да жртвују од свог сна. И Соломон управо хвали жену која је вредна и при светиљки преде вуну. Додао је да из тог разлога расте хвала њеном мужу (...). Ако си свет, воли бденија, да би се, стражећи бдењем над својом ризицом, сачувао у светости. Ако си грешник, тим пре жури да се очистиш бдењем и молитвом док, ударивши се у прса, све чешће узвикујеш: *Очисти ме од шајних (сагрешења) и од вољних (сагрешења) сачувај слућу своја* (Пс. 19, 13–14)" (Свети Никита Ремезијански, *Сабрана дела I*, Академија Српске Православне Цркве за уметност и конзервацију, Београд 2014, стр. 229).

На крају, надајући се да нећемо поспати и дозволити да непријатељ посеје кукољ уз добро семе (Мат. 13, 25) већ да ћемо будни и спремни дочекати Спаситеља Христа, подсетимо се још једампут Псалмопојца и са њим завапимо: „Добро је хвалити Господа и певати Имену Твоме, Вишњи, објављивати ујутро милост Твоју и истину Твоју током ноћи" (Пс. 91, 2–3).

*Виноград Господњи,
о Педесетници 2023. године, стр. 19–21.*